حقیقت واحده و متعدده صوم در بیان شیخ انصاری

جلسه قبل راجع به اینکه تفاوت حقیقت اعمال به چیست، فی الجمله صحبت شد. بحث خیلی پرفایده‌ای هم هست. من به دو عبارت برخورد کردم؛ نه اینکه در نرم‌افزار بگردم، این عباراتی که الآن من خواندم صفحه ۱۲۱ است. من کنارش صفحه ۵۹ و ۱۰۲ را هم یادداشت کرده‌ام تا مراجعه شود. صفحه ۵۹ را ببینید؛ بزرگی مثل علامه شیخ انصاری نمی‌شود که دو جور بگویند. آن هم در یک کتاب. اگر ظاهر عبارت دو جور است، معلوم می‌شود که بحث دقت دارد. هنوز خبایایی هست که باید روی آن‌ها تحقیق شود. عبارت شیخ را ببینید: می‌فرمایند اگر بدون اینکه نگاه کند، در وقت طلوع فجر چیزی خورد، باید قضا کند. آن از صفحه ۵۴ شروع می‌شود تا صفحه ۵۹ می‌آیند. بعد می‌فرمایند:

> **مضافا إلى أنّ ظاهر موارد تلك الأخبار الأكل قبل النظر- أيضا- و سيّما مع أنّ الظاهر أنّ ماهيّة الصوم حقيقة واحدة و لا تغاير بين أفراده من حيث الحقيقة، خصوصا بين صوم رمضان و قضائه، فإنّ اختلافهما في غاية البعد فإذا كان حقيقة صوم رمضان: الإمساك من حين تبيّن الفجر بعد النظر و لا عبرة بطلوعه قبله للناظر الذي لم يتبيّن له، كذلك قضاء هذا الصوم سيّما بعد ما ورد في حقّ يوم القضاء من «أنّه عند اللّه بمنزلة أيّام رمضان» بل الظاهر كون جميع أقسام الصيام واحدا. اللّهمّ إلّا أن يقال بالفساد في الجميع، إلّا أنّه رفع القضاء في صوم رمضان لأجل رفع العسر.** [1]

«مضافا إلى أنّ ظاهر موارد تلك الأخبار الأكل قبل النظر- أيضا-»؛ نگاه نکرده است، **«و سيّما مع أنّ الظاهر أنّ ماهيّة الصوم حقيقة واحدة و لا تغاير بين أفراده من حيث الحقيقة، خصوصا بين صوم رمضان و قضائه»**؛ بین ماه مبارک و قضاء آن تفاوتی نیست. **«فإنّ اختلافهما في غاية البعد»**؛ حال اگر موارد دیگرش را هم بگوییم اختلاف بین ماه مبارک و قضاء آن در غایة بعد است.

«سيّما بعد ما ورد في حقّ يوم القضاء من «أنّه عند اللّه بمنزلة أيّام رمضان»؛ روایت خیلی جالب است. کسی که ماه مبارک را قضا می‌کند به‌منزل ایام ماه مبارک است. از سال‌ها قبل یادم هست آقایی اهل اصفهان هستند، ایشان می‌گفت رفیق من گفت در ماه مبارک مسافر شدم و روزه را خوردم، روز جمعه‌ای بود و دیدم که تعطیل هستم، لذا قضاء ماه مبارک را گرفتم. به روضه منزل حاج آقا آمدم. ایشان داشتند صحبت می‌کردند که من وارد شدم. همین که من نشستم بین صحبتشان بود، جمله را قطع کردند و رو به من گفتند **«قَدْ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللّهِ**[2]**»**؛ این را گفتند و حرفشان را ادامه دادند. من این را سال‌ها پیش شنیدم. اینکه گفتم بدون اینکه

جستوجو کنم، این حدیث را از فهرست کتاب شیخ دیدم و یادم افتاد که من «قد دعیتم فیه الی ضیافة الله» را سالها قبل شنیده بودم. لذا جالب شده که در اینجا میفرمایند: «أنّه عند اللّه بمنزلة أیّام رمضان».

«اللّهمّ إلّا أن یقال بالفساد فی الجمیع، إلّا أنّه رفع القضاء فی صوم رمضان لأجل رفع العسر»؛ انشاءالله خودتان به مطالب شیخ مراجعه میکنید و به تفصیل میبینید. علیای حال صریح فرمایش ایشان این بود که «ماهیة الصوم حقیقة واحده، خصوصاً رمضان و قضائه». «خصوصاً» ایشان صریح در این است که همه انواع را میگویند.

آیا این چیزی که در آن جا میفرمایند نمیتواند تصور درستی داشته باشد؟ قطعاً دارد. مرحوم شیخ هم فرمودند. اما اینجا و همچنین در نیت تعیین، در صفحه ۱۱۲ به تفصیل صحبت میکنند و تفاوت حقیقت را قائل میشوند. مرحوم حاج آقا رضا در مصباح الفقیه، اول میگویند حقیقت صوم یک حقیقت است، بعد به مواردی میرسند و میگویند در اینجا تعیین میخواهد. معلوم میشود بحث نیت و تفاوت حقائق بحث لطیف و دقیقی است که هر چه روی آن فکر کنید، میارزد. در چه چیزی میارزد؟ در اینکه در تصمیمگیریهای ذهنی و پیشرفت واضح بحث در مواردیکه آن دقائق، خودش را خیلی نشان نمیدهد، شما را کمک میکند که در آن دقائق تابع نظر دیگران نشوید و فضا هم برای شما مغبّر نشود. لذا این فایده را دارد. در فقه هم در مواردیکه میخواهم عرض کنم فایدهاش پیدا میشود؛

---

[1] همان ۵۹

[2] المصباح للكفعمي (جنة الأمان الواقية)، ص: ۶۳۳

بازبینی #1
ایجاد شده 24 مه 2026 12:02:23 توسط ... .
به روزرسانی شده 24 مه 2026 12:04:48 توسط ... .